

VO2020

Individualisering, digitalisering, ontgroening, vergrijzing, maar ook een ontwikkeling als globalisering vragen om nieuwe antwoorden en oplossingen van scholen. De VO2020-tour maakte duidelijk dat veel schoolleiders en bestuurders ook vinden dat het anders kan en anders moet in het onderwijs. Veel scholen zijn al bezig vorm te geven aan goed en eigentijds onderwijs. De afspraken in het in april 2014 afgesloten Sectorakkoord VO helpen om de ambities van scholen versneld te realiseren. De sector zelf heeft echter de regie in de beweging die zij wil inzetten. In deze rubriek laten we zien hoe scholen de uitdagingen oppakken. Deze aflevering draait om 'de leerling centraal'. Een leerling, een teamleider en een deelschoolleider vertellen hoe leerlingen extra worden uitgedaagd met differentiatie in tempo en niveau.

DE LEERLING CENTRAAL

Hoe richt je je curriculum zo in dat de individuele talenten van leerlingen tot hun recht komen? We spreken met de Open Schoolgemeenschap Bijlmer, Innova en een leerling van het Pallas Athene College.

Tekst: Marijke Nijboer / Fotografie: Dirk Kreijkamp

Op het Pallas Athene College in Ede koos Dyoerdt Alkema voor 'Vwo Sprint'. Bij dit traject mogen leerlingen de eerste drie leerjaren in twee jaar afronden. Leerlingen mogen het zo gewonnen jaar gebruiken om eerder aan hun vervolgstudie te beginnen, of om onder de noemer van een 'minor' twee maal een half jaar verbreden en verdiepen. Dyoerdt (15, 4 vwo) maakte gebruik van een bezoek van staatssecretaris Sander Dekker aan zijn school om een stage bij OCW te regelen. Daarnaast volgt hij bij de Radboud Universiteit het vak Inleiding tot de rechtswetenschap. "Ik weet nog niet of ik rechten wil gaan doen; dit is een mooie manier om me te oriënteren." Klasgenoten van hem volgen op de

universiteit vakken als Oculus & lineaire algebra, bedrijfskunde en psychologie.

Dyoerdt is blij met die bewegingsvrijheid. "Een school kan zo iets op allerlei manieren organiseren. Extra masterclasses kunnen ook heel goed en leuk zijn. Maar het levert mij heel veel op dat ik juist iets doe wat niet met leren te maken heeft. Geen extra natuurkundeproject, maar een stage buiten school: daar was ik echt aan toe. Ik vind het belangrijk dat het doel duidelijk is, maar dat leerlingen zelf mogen weten hoe ze daar naar toewerken. Dan leer je omgaan met verantwoordelijkheid en de consequenties van je keuzes."

Bij OCW doet Dyoerdt onderzoek naar de begeleiding van toptalenten in het vo. Die kan nog wel wat beter:

'Ik vind het belangrijk dat het doel duidelijk is, maar dat leerlingen zelf mogen weten hoe ze daar naar toewerken'

“Neem mijn school: wij begonnen met zestien Vwo Sprint-leerlingen in de eerste klas. Daar zijn nu nog zes mensen van over. Sommigen kozen echt veel extra vakken. Bij een meer persoonlijke begeleiding was dat hen waarschijnlijk afgeraden. Inmiddels gaat het beter; je merkt dat de school heeft geleerd van onze pilot.” Onlangs organiseerde Dyoerd een bijeenkomst voor vo-scholen over de taken en verantwoordelijkheden van de talentencoördinator. “Daar kwamen acht scholen op af. Ik moet de resultaten nog op een rijtje zetten, maar er zaten interessante dingen bij.”

Tweefasen-vwo

Een andere vorm van flexibel onderwijs is het ‘Tweefasen-vwo’ (2FV). Hier zit het havo-curriculum ingebouwd in het vwo. Leerlingen kunnen aan het eind van het vijfde jaar havo-eindexamen doen, en vervolgens door naar 6 vwo. De Open Schoolgemeenschap Bijlmer in Amsterdam biedt deze route sinds dit schooljaar aan voor de profielen cultuur & maatschappij en economie & maatschappij. “We zijn twee jaar geleden begonnen met de voorbereiding, en op het moment dat we echt de stap wilden nemen waren we met wiskunde b en natuurkunde nog niet zover,” vertelt deelschoolleider Klaske Blom. Vanaf volgend jaar doen alle profielen mee.

Blom: “Helaas mag je volgens de wet vwo-leerlingen niet officieel een havodiploma laten halen. Als we dat toch doen snijden we in ons eigen vlees, want dan vormen zij ‘afstroom’. En als ze vervolgens doorgaan naar 6 vwo,

vormen ze geen ‘opstroom’. Dat is een rigiditeit in de wetgeving waar we tegenaan lopen. Wij laten ze nu havo-examen doen, maar tellen dat als een school-examen. Ze krijgen ook geen diploma.”

Desondanks zit 2FV de school als gegoten: “Wij hebben een heterogene onderbouw waar kinderen van vmbo-basis tot en met vwo bij elkaar zitten. We hechten er erg aan dat kinderen met verschillende achtergronden, zowel cognitief als cultureel als qua talenten, samen opgroeien. In onze 4 vwo-klas zitten nu ook havo-leerlingen met vwo-potentie. Ze trekken samen op en versterken elkaars ambitie. Zo wordt het misschien gemakkelijker om daarna nog één jaar te werken voor het vwo-diploma. Vwo-leerlingen die in hun ontwikkeling al verder zijn, hoeven niet per se havo-examen te doen, maar kunnen wel alvast ervaring opdoen in het examen doen. Dat is geen overbodige luxe, want het is lastig voor leerlingen om een paar weken lang op de toppen van hun kunnen te presteren. We zien kinderen tijdens examens vaak minder presteren dan wij als school van hen gewend zijn.”

'Helaas mag je volgens de wet vwo-leerlingen niet officieel een havodiploma laten halen'

Op de havo mogen leerlingen vakken volgen op een hoger niveau. Ook hier zou Blom graag meer souplesse zien. “Een leerling die alle vakken op vwo-niveau doet

DE VO-AGENDA OVER 'DE LEERLING CENTRAAL'

De individuele talenten van leerlingen staan centraal. De structuur volgt de leerling. Leerlingen worden uitgedaagd, in alle schoolsoorten en op alle niveaus. Scholen leveren maatwerk, bijvoorbeeld door te differentiëren in niveau en tempo.

De overheid: zorgt voor meer flexibiliteit in het systeem zodat scholen kunnen inspelen op verschillen tussen leerlingen. Inventariseert knelpunten in wet- en regelgeving, biedt wettelijke experimenteerterruimte, past regelgeving aan. Biedt een toezicht- en waarderingskader dat uitnodigt tot vernieuwing. De nieuwe wet onderwijstijd zal scholen veel meer ruimte bieden om hun eigen onderwijsprogramma te maken en om leerlingen individueel maatwerk te bieden. Samen met andere maatregelen zoals het afsluiten van vakken op meerdere niveaus, het aanbieden van versnelling voor de extra goede leerlingen en het examen afleggen in

het voorlaatste jaar, zorgt de nieuwe wet op de onderwijstijd er voor dat scholen veel beter onderwijs op maat kunnen maken en een onderwijsprogramma kunnen maken dat inspeelt op de talenten en mogelijkheden van de leerlingen (in plaats van andersom).

De VO-raad: faciliteert onder meer het bieden van maatwerk aan leerlingen door kaderafspraken te maken met MBO Raad, VHO, VSNU en OCW.

Scholen: voorkomen dat leerlingen langer dan nodig thuiszitten. In 2020 beheersen alle leraren de basis- en complexe vaardigheden. Afdelingen met het predicaat ‘zeer zwak’ verbeteren zich binnen één jaar; ‘zwakke’ afdelingen binnen twee jaar. Jaarlijks meten scholen de leerlingtevredenheid. *Streven:* het landelijk percentage zittenblijvers daalt van 5,8 naar 3,8 in 2020.

IK EN VO2020

Klaske Blom / deelschoolleider Open Schoolgemeenschap Bijlmer

“We moeten toe naar onderwijs dat bij een kind past, en naar bijbehorende feedback en beoordelingen. Je moet natuurlijk duidelijke en eenduidige normen hebben waarmee je gemaakt werk beoordeelt. Vervolgens geef je die beoordeling op zo’n manier vorm dat een kind gaat nadenken over zijn eigen prestatie. Er komt net een jongen bij me langs, die vraagt: ik stond een 5,7 voor dit vak, en de docent heeft me een ‘matig’ gegeven. Klopt dat wel? Dan leg ik uit: voor jouw doen is dat cijfer matig. Wij willen kinderen op maat feedback geven waar ze mee verder kunnen: jij hebt dit laten zien, en langs dit pad kun jij je verbeteren.”

behalve wiskunde, krijgt toch een havodiploma. Laten we liever een diploma geven waar bij elk vak wordt vermeld op welk niveau het is gedaan. Dan is het aan de vervolgopleidingen om hun eisen goed scherp te stellen.”

Passende vorm

De invoering van 2FV ontmoette op Bloms school wel wat weerstand. “Sommige collega’s vreesden dat het niveau van het vwo zou zakken. Die angst is verdwenen, want we geven gewoon op vwo-niveau les. Daarbinnen kunnen we differentiëren. Hoe breder je groep, hoe gedifferentieerder je moet werken. Dat vraagt wel meer van je docenten.”

Bloms advies: kies een vorm van flexibilisering die bij je school past. “Wij hebben altijd vanuit heterogene groepen gedacht, en kinderen de mogelijkheid geboden om meer te doen. Als je vanuit je identiteit denkt, weet je welke vervolgstappen je moet zetten. SLO heeft inmiddels veel materiaal ontwikkeld dat je kan ondersteunen bij het bieden van gepersonaliseerd onderwijs.”

De pilot levert veel inzichten op, ook over Dyoerds onderwerp: een goede advisering aan leerlingen. De school liet derdeklassers voor 2FV een meesterproef afleggen. “Dat wekte ambitie op: iedereen wilde graag meedoen, ook leerlingen die eigenlijk liever voor het gemak kiezen. Maar we hebben ook havojongens die graag verkondigen dat ze niks doen voor school. Dan denk je: hier gaat zoveel talent verloren. We moeten iedereen dus goed adviseren. 2FV vraagt een flinke investering, maar ik ben heel enthousiast. Dit is wat wij willen met kinderen.”

Leerling2020

Onder de vlag van Leerling2020 worden verschillende vormen van differentiëren verder ontwikkeld. Scholen zoeken hun eigen weg en delen kennis en ervaringen. Bij de koplopers zitten de zes scholen die zijn aangesloten bij Zo.Leer.ik! Zij onderzoeken de toepassing van het Zweedse Kunskapsskolan-model, dat uitgaat van het talent van leerlingen en streeft naar hoge leeropbrengsten

IK EN VO2020

Wilma ter Riet / teamleider Innova in Enschede

“Wij willen een leerling laten ontdekken wat hij wil en laten zien wie hij is, en hem helpen om diegene te worden. Het is belangrijk voor hem en voor de maatschappij dat hij niet een kopie wordt van wat we al kennen, maar zichzelf. We willen onze leerlingen leren om zichzelf te ontwikkelen. We denken ten onrechte dat alles maakbaar is; het is geen kwestie van controle. De school maakt niet de toekomst, maar legt de basis voor de toekomst. Niet door kinderen af te stemmen op ons beeld van de toekomst, maar door hen daarvoor rijp te maken. We willen hen zo ontwikkelen dat zij zelfbewuste mensen worden die samen de toekomst kunnen maken.”

en het goed benutten van de onderwijstijd. Een van deze scholen is Innova, een vestiging van Het Stedelijk Lyceum in Enschede.

Kinderen met een vmbo k-advies die veel Engels hebben gehad op de basisschool, kunnen Engels volgen op havo/vwo-niveau

Al moet Zo.Leer.Ik! officieel nog starten, Innova heeft deze werkwijze al doorgevoerd, in alle klassen en op alle schoolniveaus. “We zijn een nieuwe school met pas tachtig leerlingen,” vertelt teamleider Wilma ter Riet. “Dan kun je je leraren en leerlingen kiezen bij je nieuwe onderwijsconcept.” Dat de school in een oud gebouw zit, is geen hinderpaal. “De visie zit in de mensen, in de omgang met elkaar. Wij doen het met de middelen die we hebben.” Dat geldt ook voor het lesmateriaal. “We rapen alle lesstof zelf bij elkaar.

We hopen dat er vanaf volgend jaar geschikte methodes voorhanden zijn. Het is een zoektocht, die doenlijk is omdat wij heel duidelijke leerlijnen hebben.”

Leerlingen kunnen vakken op verschillende niveaus volgen. “Kinderen die bijvoorbeeld een vmbo k-advies hebben, maar veel Engels hebben gehad op de basisschool, kunnen eventueel Engels volgen op havo/vwo-niveau.” De jaarklassen zitten bij alle vakken bij elkaar, maar kleinere groepen krijgen instructie op hun eigen niveau. De kernvakken krijgen alle aandacht. Daarnaast mogen kinderen zich ontplooiën op gebieden naar keuze. Er wordt gestreefd naar authentieke opdrachten. “Welk kind wil er nou een brief schrijven aan een niet-bestaande tante in Australië?” Dus organiseren leerlingen een feest en schrijven ze een brief aan de ouders en de buurt. Of ze leggen een schooltuin aan. Daarvoor moeten ze tevoren een plan indienen. Ter Riet: “Het is fantastisch om een twaalfjarige te horen uitleggen: vorige week kwam ik niet uit met mijn planning, maar nu wel, want ik heb het anders aangepakt.” ■